

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 11, септември 2011 г.

Съдържание

В настоящия единадесети **бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“** ще намерите кратко резюме на решенията, постановени през юли 2011 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу България, подбрани решения на ЕСПЧ по дела срещу други държави, както и решения на Съда на Европейския съюз („СЕС“) по дела, касаещи защитата на правата на човека. Бюлетинът излиза в електронен вариант дванадесет последователни месеца и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- право на живот;
- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес, разумен срок и презумпция за невинност;
- право на зачитане на личния и семейния живот;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- забрана за дискриминация;
- право на собственост
- свобода на придвижване и други права.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Великобритания е отговорна за непровеждането на пълно и независимо разследване на смъртта на петима иракчани, причинена от действията на войници от британската армия по време на окупацията на Ирак.

Решение на Голямото отделение по делото [Al-Skeini and Others v. United Kingdom](#) (no. 55721/07)

Фактите: На 20.03.2003 г. обединените военни сили на САЩ, Великобритания и техните коалиционни партньори нахлуват в Ирак с цел да свалят управляващия режим там. Операцията приключва на 1 май с окупирането на страната от САЩ и Великобритания. Сформирано е коалиционно управление, „което да упражнява временно функциите на правителство”, включително да гарантира сигурността в Ирак. Функциите на окупационните армии по осигуряване на сигурността са признати от Съвета за сигурност на ООН с Резолюция № 1483/22.05.2003. Окупацията приключва на 28.06.2004 г., когато управлението на Ирак е предадено на Временното иракско правителство.

По време на окупацията страната е разделена на няколко военни района, като Великобритания е отговаряла за управлението на югоизточния район, включващ провинцията Ал-Басра. Считано от 1.05.2003 г. британските сили в Ал-Басра са били отговорни за сигурността и функционирането на гражданската администрация.

Жалбоподателите са близки роднини на шестима иракски граждани, които били убити в град Басра по време на окупацията. Роднините на първия, втория и четвъртия жалбоподатели били ранени смъртоносно от британски войници, които твърдели, че стреляли по тях, вярвайки че са атакувани или изложени на непосредствена опасност. Твърди се, че съпругата на третия жалбоподател била застреляна по време на престрелка между британски патрул и неизвестно лице. След проверка на случаите било решено, че употребата на оръжие от войниците е било неизбежно и не се налага допълнително разследване.

Синът на петия жалбоподател се удавил след като бил бит и принуден от британски войници да влезе във водите на река, които го заподозрели, че е извършил грабеж. След разследване четиримата войници, срещу които било повдигнато обвинение за непредумишлено убийство, били оправдани, тъй като основният свидетел на обвинението не могъл да ги разпознае.

Синът на шестия жалбоподател, Баха Муса, починал от асфиксия (задушаване) по време на задържане в британска военна база. По тялото му били открити множество наранявания. Смъртта му била незабавно разследвана от SIB¹.

През 2004 г. британският държавен секретар по отбраната постановил да не бъдат провеждани допълнителни независими разследвания на шестте смъртни случая, както и че Великобритания

¹ Royal Military Police Special Investigation Branch (SIB) – разследващият отдел на военната полиция във Великобритания. През разглеждания период всяко разследване, провеждано по инициатива на SIB, можело да бъде прекратено по искане на военното командване. При приключване на разследването докладът на SIB се изпращал до командващия офицер, който решавал дали да препрати случая на прокуратурата или не.

не следва да поема отговорност за тях и да изплаща обезщетения. Жалбоподателите обжалвали решението му пред съд. Делото в крайна сметка стигнало до Камарата на Лордовете, която приела, че случаят на Баха Муса попада в юрисдикцията на Обединеното кралство, доколкото малтретирането е било извършено на територията на британска военна база. Така това дело било върнато на първоинстанционния съд, който следвало да се произнесе по въпроса било ли е проведено адекватно разследване. Делото приключило през юли 2008 г., когато Министърът на отбраната официално и публично признал, че държавата е отговорна за смъртта на сина на жалбоподателя и разпоредил изплащането на обезщетение в размер на 575,000 паунда. Министърът обявил, че за обстоятелствата около смъртта на Баха Муса ще бъде проведено публично разследване.

Що се отнася до останалите пет случая Камарата на Лордовете намерила, че е обвързана от решението по допустимостта на Съда по делото *Banković and Others v. Belgium and Others* (dec.) [GC], no. 52207/99 и постановила, че случаите не попадат в правораздавателната компетентност на Обединеното Кралство.

Решението: ЕСПЧ разглежда най-напред въпроса за териториалната компетентност на държавите по член 1 от Конвенцията, според който те са длъжни да осигуряват на всяко лице под тяхна юрисдикция правата и свободите по Конвенцията. Съдът отбелязва, че задължението на една страна членка да гарантира тези права е ограничено до лицата под нейна „юрисдикция”. Действия, които са били извършени или са имали ефект извън територията на държавата, могат да представляват упражняване на правомощия само при изключителни обстоятелства. В практиката си Съдът приема, че такива обстоятелства могат да съществуват, когато държавни служители упражняват власт или контрол спрямо лица извън територията на страната. В тази категория попадат действия на дипломати и консули, упражняването на извън-териториални държавни функции по покана или с мълчаливото съгласие на засегнатото

чуждестранно правителство или, на последно място, при употреба на сила от държавни агенти извън територията на страната с цел привеждане на дадено лице под техен контрол. Извънредни обстоятелства могат да възникнат и когато в резултат на една законна или незаконна военна операция страната членка упражнява ефективен контрол в район извън своята национална територия - пряко чрез своите военни сили или чрез подчинен местен орган.

В случая на жалбоподателите, след отстраняването от власт на управляващата партия в Ирак и до поемането на управлението от Временното иракско правителство, Великобритания (заедно със САЩ) е приела да упражнява в Ирак правомощия, които нормално се упражняват от суверенно правителство. По-конкретно, Обединеното Кралство е поело властта и отговорността за поддържане на сигурността в Югоизточен Ирак. При тези извънредни обстоятелства през разглеждания период чрез своите войници в Басра Великобритания е била ангажирана в операции по сигурността и е упражнявала власт и контрол над хората, загинали по време на такива операции. Роднините на всички жалбоподатели са починали през разглеждания период. С изключение на съпругата на третия жалбоподател, не се спори, че смъртта им е била причинена от действия на британски войници по време или непосредствено след провеждането на операция. Следователно налице е връзка с юрисдикцията на Великобритания. Макар и да не е ясно кой е изстрелял куршума, причинил смъртта на съпругата на третия жалбоподател, безспорно е, че тя е починала при операция по сигурността, провеждана от британски военен патрул в околността на дома на третия жалбоподател и следователно в нейния случай също е налице компетентност.

ЕСПЧ разглежда по-нататък въпроса дали е налице нарушение на член 2 от Конвенцията в неговия процедурен аспект. Съдът отбелязва, че процедурното задължение по чл. 2 следва да се прилага реалистично, при отчитане на практическите проблеми пред разследващите органи в един чужд и

враждебен район, непосредствено след края на война и инвазия. Въпреки това, фактът, че Великобритания е окупатор означава, че за да е било ефективно разследването на действия, извършени от британски войници, от основно значение се е явявало разследващите органи да са били, и да са били възприемани като, оперативно независими.

Изхождайки от този стандарт, Съдът приема, че разследването на стрелбата по близките на първия, втория и третия жалбоподател не е проведено съобразно изискванията на чл. 2, тъй като е било водено изцяло на ниво военно командване и се е ограничило до събиране обясненията на участвалите войници.

Аналогично, макар смъртта на брата на четвъртия жалбоподател и на сина на петия жалбоподател да са били разследвани от SIB, това не е било достатъчно за нуждите на чл. 2, тъй като SIB не е бил оперативно независим орган. Освен това в случая на четвъртия жалбоподател е имало риск събраните доказателства да са недостовърни, тъй като важни свидетели са били разпитани от независим следовател много време след събитията. Всъщност, лица, за които се твърди, че са били очевидци на смъртта, така и не са били разпитани от напълно независим следовател.

Забавянията в разследването на смъртта на сина на петия жалбоподател също са опорочили ефективността на разследването, тъй като се е стигнало до невъзможност да бъдат открити някои от участвалите войници. Съдът критикува и ограничения фокус на наказателното производство: при наличие на *prima facie* доказателства, че непълнолетният син на жалбоподателя се е удавил в резултат на малтретиране от страна на британски войници, помагачи на иракската полиция при противодействие на грабеж, чл. 2 е изисквал провеждането на независимо разследване, достъпно за семейството на жертвите и общността и установяване на отговорността на държавата за смъртта от гледна точка на това как участвалите войници са били инструктирани, обучени и контролирани.

ЕСПЧ заключава, че липсата на такова ефективно разследване на случаите на смъртта на роднините на петимата жалбоподатели представлява нарушение на процедурния аспект на чл. 2 на Конвенцията. Единствено в случая на Баха Муса е проведено всестранно и публично разследване на обстоятелствата около смъртта му. При тези обстоятелства шестият жалбоподател не би могъл да е вече жертва и поради това не е налице нарушение на процедурния аспект на чл. 2 спрямо него.

Неизползването от страна на жалбоподателката на наличните гражданскоправни средства, които са могли да ангажират отговорността на съответните длъжностни лица и институции за смъртта на сина ѝ в армията и да ѝ бъде присъдено обезщетение, е основание за ЕСПЧ да приеме, че няма нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Csiki v. Romania \(no. 11273/05\)](#)

Фактите: Синът на жалбоподателката починал през времето, когато отслужвал задължителна военна служба в армията. Преди да почине, той се оплаквал на няколко пъти през ноември 2000 г. от болки в мускулите, главоболие, болки в стомаха, гадене, диария, заради които докторът в поделението му извършил прегледи и му предписал различни медикаменти. На 29.01.2001 г. той отново посетил доктора с оплаквания за главоболие, кашлица и треска, който му поставил диагноза остро възпаление на горните дихателни пътища и му предписал лечение. На следващия ден той отново се почувствал зле, отново му било приложено съответно лечение, от което се почувствал по-добре, вечерял и си легнал. През нощта отново положението му се влошило и бил откаран по спешност в интензивното отделение на местната болница, но починал няколко часа по-късно.

Веднага след смъртта започнало разследване. Направената аутопсия показала, че синът на жалбоподателката

починал от спиране на сърцето вследствие на пневмония и вътрешни кръвоизливи. Били разпитани множество свидетели. Един от докторите отбелязал проблеми в организацията на медицинската служба в поделението. Разследващите органи предложили прекратяване на делото, като заключили, че причината за смъртта не е била провокирана от извършваните военни занимания и ползването на оборудване в армията от сина на жалбоподателката или от поетата от него храна; а полученото медицинско обслужване е било адекватно на диагностицираното състояние. През май 2001 г. жалбоподателката подаде жалба в прокуратурата, с която искаше да бъдат разследвани и наказани виновните служители за причиняване на смърт по небрежност, като поискаше да ѝ бъде присъдено и обезщетение. След извършване на нова експертиза с подобни на горните заключения и други процесуални действия по разследването, прокуратурата прекратила производството. Жалбоподателката обжалвала и съдът върнал делото за доразследване. След извършване на нова експертиза, която отново заключила, че приложеното лечение е било адекватно, с окончателно решение на съда през май 2006 г. делото било прекратено.

Решението: Съдът напомня принципите в юриспруденцията си по член 2 от Конвенцията, че в случай на смърт на лице държавата трябва да осигури адекватна реакция, като бъдат ефективно приложени и използвани законите и административните и други мерки и съответно санкционирани нарушенията на правата на гражданите. Заедно с това Съдът припомня, че член 2 не гарантира непременно право на осъждане на трето лице или съответно задължение на държавата за резултатност чрез осъждане на трето лице. Той отбелязва, че когато става въпрос за неумишлено отнемане на живот позитивните задължения на държавата по член 2 не изискват непременно и във всички случаи да има наказателно преследване; държавата може да изпълни своите задължения и чрез осигуряване на възможност за търсене на

гражданска, административна или дисциплинарна отговорност.

Съдът отбелязва, че проблеми в здравната политика или пък лошата координация и организация на медицинските лица могат по принцип да поставят проблеми по член 2 от Конвенцията. В конкретния случай Съдът се съсредоточава върху това да изследва дали наличните средства на национално ниво, които са могли да хвърлят светлина върху събитията и причините за смъртта на сина на жалбоподателката, са били ефективни. В тази връзка той отбелязва, че освен наказателните средства, за жалбоподателката е съществувал и гражданскоправен иск за търсене на вреди от деликт от виновните служители и администрация по гражданския кодекс на Румъния. Съдът припомня, че по други дела срещу Румъния той е приемал в такива случаи, че това гражданскоправно средство е адекватно за установяване на причините за смъртта на починалия и търсене на отговорност на отговорните за това лица и институции, както и за присъждане на съответно обезщетение. В случая на жалбоподателката Съдът приема, че тя също е разполагала с възможност да използва това гражданскоправно средство и да ангажира отговорността на съответните длъжностни лица или институции, включително не само на доктора, преглеждал сина ѝ, но и на военните и другите институции и лица. Освен това тригодишната давност към нея нямаше да бъде приложена, тъй като по местното право тази давност не може да бъде противопоставена на страната, на която не е известна самоличността на лицата, отговорни за деликтното деяние. Съдът заключава, че жалбоподателката не е използвала наличното ефективно гражданскоправно средство, поради което не намира нарушение на чл. 2 от Конвенцията. Съдът намира обаче нарушение на чл. 6 на изискването за разумен срок на процеса, като приема, че искането на жалбоподателката за присъждане на обезщетение в наказателното производство не е разгледано с дължимата бързина.

2. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Изолирането на затворник в наказателна килия без дрехи в рамките на седем дни представлява нечовешко и унижително отнасяне.

Решение на Съда по делото [Hellig v. Germany](#) (№ 20999/05)

Фактите: Жалбоподателят, който излежавал присъда лишаване от свобода, се сбил с охраната на затвора. Бил отведен в карцер, където бил съблечен, претърсен и оставен, както изглежда от информацията по делото, без дрехи. В карцера с площ от 8 кв. м. имало дюшек и тоалетна. Жалбоподателят останал там в продължение на седем дни, след което бил отведен в затворническата болница. В доклад на свещеника към затвора, който посетил жалбоподателя на третия ден от задържането му в изолатора, се посочва, че той е бил без дрехи и силно тревожен. Жалбоподателят завел дело за обявяване на задържането му в изолатора за незаконно, но съдът оставил жалбата му без уважение, като намерил, че изолирането му е било обосновано с оглед агресивното му поведение и риска, който е представлявал за околните.

Решението: ЕСПЧ приема, че за да предотвратят нападението на персонала на затвора от страна на жалбоподателя властите са разпоредили изолирането му в карцер, в който имало само дюшек и тоалетна и поради това е бил неподходящ за продължителен престой. Макар и да не е ясно дали жалбоподателят е бил оставен без дрехи през целия период на изолирането си, съществуват ясни, убедителни и допълващи се доказателства, че именно това се е случило: посетилият го свещеник е

посочил, че той е бил гол и правителството е признало, че по принцип практиката е затворниците да се затварят в такава килия без дрехи, за да се предотвратят случаи на самонаранявания. Съдът отбелязва, че лишаването на един затворник от дрехи може да породи у него чувства на страх, гняв и малоценност, годни да го унижат. Нещо повече, националният съд, разгледал жалбата на жалбоподателя, не е могъл да установи със сигурност дали при изолирането му в карцера е съществувала реална опасност от самонараняване или самоубийство. В допълнение няма данни затворническите власти да са обсъдили възможността от налагане на по-лека мярка, например да му предоставят дрехи, които не се късат, както препоръчва Комитетът за предотвратяване на изтезанията към Съвета на Европа. Поради това ЕСПЧ заключава, че задържането на жалбоподателя за седем дни в наказателна килия може и да било оправдано, но лишаването му от дрехи за този период представлява нечовешко и унижително отнасяне.

За да възникне позитивно задължение за държавата да осигури ефективна защита от тормоз и насилие, упражнявано от трети лица, оплакванията на жертвите трябва да са достатъчно конкретни и да съдържат детайли относно времето, мястото и естеството на действията, от които се оплакват.

Решение на Съда по делото [Đurđević v. Croatia](#) (no. 52442/09)

Фактите: В жалбата си до Съда тримата жалбоподатели (баща, майка и син) се оплакват, че третият жалбоподател, който е ром, постоянно е бил обиждан и често е бил бит в училище от други ученици. След инцидент през октомври 2008 г., при който

бил разбит носа му, третият жалбоподател бил разпитан от полицията, но заявил, че раните му са в резултат на злополука. По делото пред ЕСПЧ са представени медицински документи, отразяващи наранявания след други инциденти, при които жалбоподателят е твърдял, че е бил бит в и извън сградата на училището. През февруари 2010 г. било констатирано сериозно увреждане на очите му в резултат на контузия.

Наред с това жалбоподателите се оплакват, че властите не са разследвали инцидент от юни 2009 г., при който майката и синът твърдят, че са били малтретирани от полицейски служители. Образуваното производство по жалбата на втората жалбоподателка е било прекратено поради липса на доказателства.

Решението: По оплакването за твърдяното насилие в училище (чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията): задължението на страните-членки да гарантират на лицата в рамките на своята юрисдикция, и в частност на децата и хората в неравностойно положение ефективна защита срещу тормоз включва и задължението да създадат и прилагат на практика адекватна правна рамка, предоставяща защита срещу актове на насилие от страна на други лица. Третият жалбоподател, който е бил 15-годишен през разглеждания период, безспорно попада в категорията „хора в неравностойно положение“, които имат право на защита от държавата. В подкрепа на твърденията си, че често е бил малтретиран от съучениците си, жалбоподателят е представил медицински удостоверения, отразяващи

описани от него побои, оплаквания от болки в корема, в гърба, в главата и трайно увреждане на едното му око. Жалбите на жалбоподателя обаче и пред националните власти, и пред Съда са формулирани неясно и общо, без да се посочват точни дати или конкретни обстоятелства. Всъщност, единственото конкретно оплакване – което е било разследвано от училищните власти и е посочено в едно от медицинските удостоверения – в крайна сметка се е оказало злополука. В медицинските документи или няма констатирани наранявания, или в случая на нараняването на окото няма посочена причина за увреждането, нито дали е във връзка с конкретен акт на насилие в училище. При тези обстоятелства, макар да е наясно със сериозността на проблема относно насилието в училищата, Съдът не може да държи държавата отговорна за това, че не е реагирала адекватно на тормоза, който се твърди, че е упражняван спрямо третия жалбоподател. На тези основания жалбата в тази част е обявена за явно необоснована.

Що се отнася до оплакванията във връзка с инцидента през юни 2009 г. Съдът е приел, че няма нарушение на материалния аспект на чл. 3, тъй като не е доказано отвъд разумно съмнение, че нараняванията на втория и третия жалбоподатели са причинени от полицаите. Липсата на ефективно разследване на оплакванията им обаче е основание за констатация за нарушение на процедурния аспект на чл. 3.

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът намира нарушение при задържането на лице, срещу което се предприемат действия за неговото експулсиране, когато такива действия липсват през целия период на задържането и властите не са положили дължимата в случая грижа. ЕСПЧ посочва на правителството какви генерални мерки следва да предприеме по подобни проблеми.

Решение на Съда по делото [M. and others v. Bulgaria \(no. 41416/08\)](#)

Фактите: Първият жалбоподател, г-н М., е афганистански гражданин, който получил статут на бежанец у нас поради смяна на религията му от мюсюлманска на християнска, което е наказуемо със смърт в Афганистан. Останалите жалбоподатели са съпругата му – постоянно пребиваваща в България арменска гражданка, и двете им деца. През 2005 г. по решение на органите на МВР разрешението за пребиваване на първия жалбоподател било отнето и била издадена заповед за неговото експулсиране с мотиви, че представлявал «сериозна заплаха за националната сигурност» без позоваване на конкретни фактически данни. Било наредено и неговото задържане с цел експулсирането му. Междувременно миграционните власти също издали заповед за задържането му за целите на последващо експулсиране, с мотива, че той представлява заплаха за националната сигурност, както и че липсва директна транспортна връзка между България и Афганистан, което пречи на незабавното му експулсиране. Двете заповеди подлежали на незабавно изпълнение.

В резултат г-н М. прекарал близо три години в дом за временно настаняване на чужденци поради затруднения на българските власти във връзка с намирането на страна, която да го приеме, трудности в организацията по осъществяване на депортирането и липсата на валиден документ за международното му транспортиране.

При обжалването на първата заповед (издадената от органите на МВР), представителят на г-н М. поиска спиране на незабавното ѝ изпълнение, като посочил, че липсват конкретни факти и доказателства за извода на властите, че е налице опасност за националната сигурност, както и че експулсирането ще застраши живота на жалбоподателя. През 2007 г. ВАС отказал искането за спиране на изпълнението на заповедта. С друго решение през 2008 г. ВАС отхвърлил обжалването срещу експулсирането на първия жалбоподател. Съдът отбелязал, че съобразно вътрешен документ на МВР от 2005 г. г-н М. действал по начин, който застрашавал националната сигурност. Националният съд отказал да извърши подетайлен анализ на доказателствата за това, като приел, че те са били преценени от административния орган като достатъчни основания за експулсиране заради действия, застрашаващи националната сигурност. Колкото до опасността за живота на първия жалбоподател, ВАС отбелязал, че въпреки че съществуват данни за такава заради смяната на религията на г-н М., тази опасност не идвала от афганистанската държава и нямало представени доказателства, че властите няма да могат да го защитят. Що се отнася до заповедта за задържане, ВАС намерил, че тя не подлежи на съдебен контрол, тъй като не била самостоятелен административен акт, а част от производството по експулсиране.

По отношение на обжалването на втората заповед (издадената от миграционните власти) съдът я прогласил за нищожна поради липса на компетентност, но постановил, че няма компетентност да нареди освобождаването на първия жалбоподател. Г-н М. бил освободен едва през юли 2009 г. следствие на поправки в законодателството и приемането на стандартите на ЕС в тази област.

Решението: ЕСПЧ напомня, че задържането на лице, срещу което се предприемат действия по експулсирането му по смисъла на чл. 5, § 1, (f) от Конвенцията, престава да бъде оправдано, ако не се предприемат своевременно мерки по изпълнение на експулсирането. Освен това при задържането трябва да са налице ясни гаранции срещу произвол от страна на държавата – задържането с цел експулсиране трябва да бъде извършено добросъвестно и да е тясно свързано с основанията, посочвани от правителството; мястото и условията на задържане трябва да са адекватни; дължината на задържането не трябва да надхвърля тази, която е разумно необходима за целта му. Съдът посочва, че г-н М. е бил задържан в период от 2 години и над 8 месеца. Той отбелязва като проблем на правната сигурност най-напред това, че в заповедта за експулсиране липсва посочване на конкретна държава, в която експулсирането да бъде извършено, а и самият закон не изисква да се прави такова посочване, което прави трудно осъществяването на контрол върху действията на властите. Освен това експулсирането на г-н М. е било наредено през декември 2005 г., докато първите опити на държавата да му подsigури документи за самоличност с оглед осъществяване на пътуването са били едва от февруари 2007 г. и след това са подновени отново едва през септември 2008 г. През цялото това време г-н М. е останал задържан. По същия начин властите не са показали, че са търсили своевременно решение и на останалите трудности по експулсирането – намирането на директен полет до Афганистан или намирането на друга подходяща държава за експулсирането му. Като проблем на правната сигурност Съдът отбелязва още и

наличието на две различни заповеди за задържане, издадени от различни органи. Поради всичко това той намира нарушение на чл. 5, § 1 (f), като смята, че основанията за задържането на г-н М. с оглед неговото експулсиране не са били налице през целия период на задържането му и че националните власти не са положили дължимата грижа при действията си. Съдът намира още нарушение на чл. 5, § 4 поради липсата на адекватен и своевременно съдебен контрол върху законността на задържането му (върху двете отделни заповеди за задържане).

По оплакванията на жалбоподателите за намеса в семейния им живот ЕСПЧ се позовава на заключенията си по делата *Ал - Нашиф срещу България*, *Раза срещу България*, *Каушал и други срещу България* и др. и намира подобна намеса за незаконосъобразна, тъй като заповедта за експулсиране е издадена единствено въз основа на вътрешноведомствен документ, недепозитиран пред Съда, който не съдържа освен това конкретни факти и доказателства, въз основа на които властите са направили своите изводи за наличието на опасност за националната сигурност. ВАС е осъществил формален контрол върху заповедта за експулсиране, считайки се безусловно обвързан от посочения акт на изпълнителната власт. Съдът припомня, че лицата трябва да могат да оспорят в състезателно производство заключенията на изпълнителната власт за опасност за националната сигурност пред орган, който да може да разгледа причините за тези заключения. Според ЕСПЧ практиката на ВАС, която не предоставя независим и адекватен контрол върху заключенията на властите в тази област, насърчава намесата на изпълнителната власт в упражняването на основни човешки права, което е в разрез с изискванията на чл. 8 от Конвенцията за законност и гаранции срещу произволност на намесата.

ЕСПЧ намира нарушение и на правото на ефективни средства за защита по чл. 13 на Конвенцията поради липса на адекватен съдебен контрол върху заключенията на властите за наличие на опасност за националната сигурност и върху

твърденията на жалбоподателя за опасност за живота му, ако бъде експулсиран в Афганистан. Съдът посочва като проблем и факта, че по българското право обжалването на заповеди за експулсиране, които се основават на опасност за националната сигурност, не спира тяхното изпълнение, дори и когато се твърди наличие на ясен риск за живота или риск от нечовешко третиране в третата държава. Така искането на г-н М. да не бъде експулсиран преди разглеждането на неговата жалба срещу експулсирането е останало на практика без разглеждане и той е можел да бъде експулсиран по всяко време без каквато и да е преценка дали това няма да бъде с риск за живота или физическия му интегритет. Съдът отбелязва, че в контекста на експулсирането правните средства за преценка на твърдения, че е налице сериозен риск за лицето от нечовешко третиране в държавата на експулсиране, трябва да имат автоматичен суспензивен ефект. ЕСПЧ намира, че правен режим като българският, който принципно отказва спиране на изпълнението на заповеди за експулсиране, когато се основават на опасност за националната сигурност, въпреки наличието на основателно твърдение за сериозен риск за живота или физическия интегритет на лицето, не е в съответствие с изискванията на чл. 13 от Конвенцията.

Във връзка с разпоредбата на чл. 46 за задължението на държавата за изпълнение на постановените решения на ЕСПЧ, Съдът отбелязва, че вече няколко пъти при подобни дела е постановявал нарушение, а и пред него има още други висящи дела, поставящи същия проблем. Поради това Съдът предлага да се направят съответни промени в законодателството и практиката на България като генерални мерки. По-специално: (i) дори в случаи на позоваване на опасност за националната сигурност следва да има задълбочен съдебен контрол върху фактическите основания за заключението на властите, че чужденецът следва да бъде експулсиран, дори при съответните процедурни ограничения поради наличието на класифицирана информация; (ii) националният съд следва

да прави баланс между преследваните легитимни цели от властите за експулсиране на лицето, от една страна, и неговите основни човешки права, от друга; (iii) държавата, в която лицето ще бъде експулсирано, следва винаги да бъде посочвана в правнозадължителен акт и нейната промяна трябва да може да бъде обжалвана; (iv) когато при обжалването на експулсирането е направено убедително твърдение за наличието на сериозен риск за живота или риск от нечовешко третиране в държавата на експулсиране, обжалването трябва автоматично да спира изпълнението, докато това твърдение не бъде разгледано; и (v) такива твърдения за наличието на риск трябва да бъдат задълбочено преценявани от съдилищата.

България е осъдена да заплати на първия жалбоподател обезщетение за неимуществени вреди в размер на 12 000 евро, както и 3000 евро на четиримата жалбоподатели за разноски.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Продължителните превантивни задържания на цивилни лица от страна на британската армия по време на окупацията на Ирак са в нарушение на правото на свобода и сигурност по чл. 5, § 1 от Конвенцията.

Решение на Голямото отделение по делото [Al-Jedda v. The United Kingdom](#) (no. 27021/08)

Фактите: След приключване на инвазията на коалиционните сили в Ирак била създадена Мисия на ООН по оказване помощ на Ирак (United Nations Assistance Mission for Iraq (UNAMI). Мисията била създадена с резолюции 1511 (2003) и 1546 (2004) на Съвета за сигурност на ООН, в които се посочва ролята на UNAMI, потвърждава се подкрепата на ООН за многонационалните сили под единно командване и се посочва, че те „ще предприемат всички необходими мерки за

да съдействат за поддържането на безопасността и стабилността на Ирак.”

Жалбоподателят е иракски гражданин. През октомври 2004 г. той бил арестуван по подозрение в тероризъм и впоследствие бил задържан за около 3 години в център за задържане в гр. Басра (Ирак), управляван от британските войски. Задържането му било прието, че е необходимо с оглед императивните изисквания за сигурност в Ирак. На жалбоподателя не били предоставени данни от разследването, обосноваващи обвиненията срещу него, нито му било повдигнато наказателно обвинение. Задържането му било периодично преразглеждано от командира на многонационалната дивизия. През юни 2005 г. жалбоподателят обжалвал пред съд във Великобритания законността на продължаващото си задържане и отказа на правителството да го прехвърли във Великобритания. На 17.12.2007 г. делото стигнало до Камарата на лордовете. Макар да приела, че по силата на международното право отговорността за действията на британските войски в Ирак (включително за лишаването от свобода на жалбоподателя) е на Обединеното Кралство, а не на ООН, Камарата на лордовете постановила, че Резолюция 1546 ефективно оправомощава британските военни сили, в рамките на многонационалните войски, да прибегват до задържане, „когато това е наложително с оглед императивните изисквания за сигурността в Ирак” и че задълженията, наложени с резолюция на Съвета за сигурност, имат примат над всички други международни задължения, дори тези, произтичащи от Европейската конвенция.

Решението: Правителството поддържа, че отговорността за лишаването от свобода на жалбоподателя е на ООН, а не на Обединеното кралство и следователно случая не е в компетентността на страната им, по смисъла на чл.1 от Конвенцията. Алтернативно, задържането е било по силата на Резолюция 1546, която задължава Обединеното Кралство да задържи жалбоподателя, а по силата на чл. 103 от Устава на ООН тези задължения в случай на конфликт имат преимущество пред задължения, поети по силата на други

международни договори, включително Конвенцията.

ЕСПЧ най-напред изследва въпроса за това на кого принадлежи отговорността по задържането на жалбоподателя. Той посочва, че резолюциите на Съвета за сигурност следва да се тълкуват не само езиково, но и в контекста, в който са били приети. По време на инвазията в Ирак през март 2003 г., не е имало резолюции, регламентиращи разпределението на функциите в Ирак, в случай, че управляващият режим бъде свален. В писмо до председателя на Съвета за сигурност от 8.05.2003 г. постоянните представители на САЩ и Великобритания посочват, че след свалянето на предишния режим са създали Временно коалиционно управление, което временно да упражнява функциите на правителство, включително гарантирането на сигурността в Ирак.

Първата резолюция след инвазията – № 1483 от 22.05.2003 г. – не възлага на ООН никакви функции по сигурността. Макар Резолюция 1511, приета на 16.10.2003 г., да възлага на „многонационалните сили под единно командване да предприемат всички необходими мерки, за да съдействат за поддържането на безопасността и стабилността на Ирак”, Съдът не може да приеме, че това означава, че отговорността за действията на войниците от многонационалните сили се поема от ООН или че вече не се носи от съответните държави. По-конкретно, ООН не е поела контролирането на многонационалните сили, нито е поела други изпълнителни функции на Временното коалиционно управление. С резолюция 1546, приета на 8.06.2004 г. – близо 4 месеца преди задържането на жалбоподателя, Съветът за сигурност е потвърдил подкрепата си за многонационалните сили, но няма знак, че е имал намерение да поеме или да участва в контрола или командването на силите повече, отколкото до този момент. Нещо повече, фактът, че генералният секретар на ООН и UNAMI нееднократно са възразявали срещу степента, в която е било използвано задържането за нуждите на сигурността прави неубедително твърдението, че отговорността за

задържането на жалбоподателя е била на ООН. Накратко, Съветът за сигурност на ООН не е упражнявал ефективен контрол над действията и бездействията на войските от многонационалните сили. Следователно отговорността за задържането на жалбоподателя не е на ООН.

ЕСПЧ подчертава, че жалбоподателят е бил задържан в център за задържане, контролиран изключително от британските сили, и следователно във всяко отношение той е бил под властта и контрола на Обединеното кралство. Решението за задържането му е било взето от британски офицер, командващ центъра за задържане. Фактът, че основанието за задържането му е подлежало на преглед от комитети, включващи иракски служители и не-британски представители на многонационалните сили, не означава, че отговорността не е била на Великобритания. Следователно жалбоподателят е бил под юрисдикцията на Великобритания по смисъла на чл.1 от Конвенцията.

По-нататък ЕСПЧ разглежда въпроса дали е налице нарушение на задължението на държавата по чл. 5. Британското правителство не е твърдяло, че задържането е било оправдано по някой от подпараграфите на чл. 5, §1, нито претендира derogирането на чл. 5 по смисъла на чл. 15. Вместо това то поддържа, че съгласно чл. 103 от Устава на ООН, задълженията от страна на Великобритания, възникнали по силата на Резолюция 1546, имат превес над задълженията по Конвенцията.

Съдът отбелязва обаче, че ООН е създадена не само да поддържа международния мир и сигурност, но също и да „установява международно сътрудничество [...] и да подкрепя и утвърждава зачитането на човешките права и основните свободи”. Член 24, ал. 2 от Устава на ООН задължава Съвета за сигурност, при изпълнение на основното му задължение да поддържа международния мир и сигурност, „да действа в съответствие с целите и принципите на Обединените Нации.” На този фон при тълкуване на резолюциите на

Съвета за сигурност следва да се презюмира, че Съветът не възнамерява да вменява на страните членки задължение да нарушават основните принципи на човешките права. Следователно в случай на неяснота в термините на тези резолюции Съдът е длъжен да избере тълкуване, което е най-близко до изискванията на Конвенцията и което избягва всякакъв конфликт на задълженията. В светлината на важната роля на ООН за подкрепата и утвърждаването на зачитането на човешките права следва да се очаква, че Съветът за сигурност ще използва ясен и точен език, когато предвижда държавите да предприемат конкретни мерки, които биха били в конфликт със задълженията им по актовете за защита на правата на човека.

Лишаването от свобода не се посочва изрично в резолюция 1546, която възлага на многонационалните сили „да предприемат всички необходими мерки, за да съдействат за поддържането на безопасността и стабилността на Ирак.” Задържането обаче е посочено в писмо на Държавния секретар на САЩ, приложено към Резолюцията, като пример за „широкият обхват на задачите”, които многонационалните сили са готови да поемат. Според Съда терминологията на резолюцията оставя на страните членки в многонационалните сили избора на средства, чрез които да съдействат за поддържането на безопасността и стабилността в Ирак. Освен това в преамбюла на резолюцията се отбелязва готовността на всички сили да действат в съответствие с международното право, а Конвенцията е част от това право. При липсата на изрична разпоредба в обратен смисъл, следва да се презюмира, че Съветът е имал предвид, че многонационалните сили ще съдействат за поддържането на сигурността в Ирак при съобразяване със задълженията си по международното право относно правата на човека. В допълнение, би било трудно да се приеме аргумента, че Резолюция 1546 задължава страните членки да използват задържането при множеството възражения срещу него от страна на генералния секретар на ООН и на UNAMI, излагани в периодичните им доклади.

В заключение, Съдът намира, че нито Резолюция 1546, нито друга резолюция, не са налагали нито изрично, нито мълчаливо Обединеното Кралство да лишават превантивно от свобода за неопределен период от време без повдигнато обвинение лица, които е считала за опасни за сигурността. При тези обстоятелства, при

липсата на изрично задължение за използването на задържането, няма противоречие между задълженията на Великобритания по Устава на ООН и задълженията ѝ по чл.5, § 1 от Конвенцията. Следователно е имало нарушение на чл. 5.

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът намира, че делбен процес, продължил над 16 години, е в нарушение на изискването за разумен срок, а жалбата за бавност не е ефективно вътрешноправно средство за защита в конкретния случай.

Решение на Съда по делото [Rositsa Georgieva v. Bulgaria \(no. 32455/05\)](#)

Делото касае производство за делба, продължило от 1994 до 2010 г. По него правителството прави възражение за недопустимост, като твърди, че жалбоподателката не е изчерпала вътрешноправните средства, защото не е подала жалба за бавност по чл. 217а от отменения ГПК. Съдът обаче намира жалбата за допустима и отбелязва, че въпросното средство е било въведено, когато процесът вече е бил висящ - едва през 1999 г., а по отношение на последващия период главната причина за забавянето на делото са били многобройните съдебни заседания и в този смисъл положението не е можело да бъде повлияно от подобна жалба. ЕСПЧ отчита, че продължилото над 16 години двуфазно делбено производство на три инстанции по характера си е сложно и изисква повече време от едно типично гражданско дело, но това не освобождава властите от задължението да решават делата в разумен срок. Въпреки че за забавянето в отделни случаи е била отговорна жалбоподателката, в случая е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията. Има и нарушение на чл. 13, поради липсата на ефективност на жалбата за бавност, както и липсата на вътрешен механизъм за парично обезщетяване при забавяне на делата. България е осъдена да заплати на г-жа Георгиева 3000 евро за

причинените неимуществени вреди заедно с 600 евро за разноски.

Дело по ревандикационен иск с продължителност над 7 години е в нарушение на правото на решаване на делото в разумен срок.

Решение на Съда по делото [Dimova and Minkova v. Bulgaria \(no. 30481/05\)](#)

Делото касае ревандикационен иск, по който производството е продължило над 7 години за три съдебни инстанции. Съдът намира нарушение на правото на справедлив процес в аспекта за разумния срок, тъй като жалбоподателките са били отговорни само за забавяне от около 4 месеца. Налице е нарушение и на правото на ефективни вътрешноправни средства по чл. 13 от Конвенцията. ЕСПЧ не намира за необходимо да разгледа оплакванията за нарушено право на собственост и присъжда на жалбоподателките по 1200 евро за причинените неимуществени вреди, както и общо 600 евро за разноски.

Прекомерната продължителност на дело по трудовоправен спор е в нарушение на изискването за разумен срок на чл. 6 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Hadzhinikolov v. Bulgaria \(no. 24720/04\)](#)

През 1995 г. г-н Хаджиниколов завел дело срещу работодателите си за изплащане на трудово възнаграждение и обезщетение за неизползван платен отпуск. Неговият иск бил частично уважен с влязло в сила първоинстанционно решение през 1999 г. Последвалото изпълнително производство се проточило над 6 години, като приключило през 2005 г. със сключването на извънсъдебна спогодба.

Съдът разглежда оплаванията на жалбоподателя във връзка с неизпълнението на съдебното решение в светлината на правото на справедлив процес по чл. 6, § 1 и чл. 1 от Протокол 1 на Конвенцията и ги отхвърля, защото смята, че г-н Хаджиниколов в качеството си на възискател не е положил дължимата грижа за осъщесвяване на изпълнителното производство и в продължение на редица периоди не е иницирал действия от страна на съдебния изпълнител, не е изисквал информация по хода на процеса, нито пък е предприемал действия срещу твърдяното бездействие на съответния орган.

ЕСПЧ намира нарушение на изискването за разумен срок на производството само що се отнася до исковото производство по трудовия спор с оглед неговия характер и специфичния интерес на жалбоподателя, а във връзка с него и на правото по чл. 13 от Конвенцията, поради липсата на ефективно вътрешно средство за защита при бавност на делата. България е осъдена да заплати 1600 евро на г-н Хаджиниколов за неимуществени вреди заедно с 600 евро за разноски.

ЕСПЧ заличава жалбата от списъка с делата, поради направена едностранна декларация на правителството.

Решение на Съда по делото [Tsenovi v. Bulgaria \(no. 36823/07\)](#)

Жалбоподателите – г-н и г-жа Ценови, се оплакват пред Съда, че общината в продължение на около две години не е изпълнила влязло в сила съдебно решение, по което на тях им е присъдено обезщетение за причинени вреди и от прекомерната продължителност на процедурата по обезщетяване. С т.нар. едностранна декларация Правителството признава нарушения на чл. 1 от Протокол 1 и чл. 6 на Конвенцията и предлага да изплати на жалбоподателите обезщетение в размер на 1600 евро, изчислен според трайната практика на Съда при подобни случаи. Въпреки несъгласието на Ценови, с оглед предложената сума и установената

практика по аналогични дела ЕСПЧ решава да заличи делото от списъка съгласно разпоредбата на чл. 37 § 1(с) от Конвенцията.

Съдът заличава жалбата от списъка с делата, тъй като страните са постигнали приятелско споразумение.

Решение на Съда по делото [Radomirov and Radomirova – Ereshenko v. Bulgaria \(no. 101/06\)](#)

Жалбоподателите са подали жалбата си до Съда с оплаквания по чл. 6 и чл. 1 от Протокол 1 на Конвенцията, по която са постигнали приятелско споразумение с правителството, според което двамата ще получат по 4800 евро обезщетение. Съдът заличава жалбата съгласно разпоредбата на чл. 37.

Десет години за процес по ЗОДОВ е в нарушение на изискването за разумен срок.

Решение на Съда по делото [Holevich v. Bulgaria \(no. 25805/05\)](#) – виж раздел 8

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Правото на справедлив процес е нарушено в производство по обжалване на решението на Парламента за избор на конституционни съдии, тъй като жалбоподателката, неуспешна кандидатка за конституционен съдия, не е могла да се запознае и коментира становища по делото по обжалването.

Решение на Съда по делото [Juričić v. Croatia \(no. 58222/09\)](#)

Жалбоподателката, която работила като административен съдия, се кандидатира за поста на съдия в Конституционния съд на Хърватска, но не била избрана. Тя се оплаква, че производството по обжалване

на решението на Парламента за избора на конституционни съдии не е било справедливо. ЕСПЧ приема, че гражданският аспект на чл. 6 от Конвенцията е приложим в настоящия случай, прилагайки стандартите си по делото *Vilho Eskelinen and Others v. Finland* [GC], като отбелязва, че вече по няколко други дела е намирал чл. 6 за приложим относно различни аспекти на публичната служба на националните съдии. ЕСПЧ след това заключава, че в производството по обжалване решението на Парламента за избора на конституционни съдии правото на жалбоподателката на справедлив процес е било нарушено, тъй като не ѝ е била дадена възможност да се запознае и коментира информация и становища за качествата на избрания кандидат, получени от решаващия съд в производството. Тя е получила достъп до тези становища едва след решението на съда по делото.

Предвидената в закона възможност за подаване на „молба за защита на конституционно гарантирано право“, както и законово гарантираното на жалбоподателя право на равен достъп до обществена служба са основание за Съда да заключи, че в случая чл. 6, §1 е приложим и жалбоподателят е следвало да има право на достъп до съд при оспорването на решението за назначаване на конкурента му в конкурс за позицията заместник окръжен прокурор в прокуратурата на Вуковар.

Решение на Съда по делото [Majski v. Croatia \(no.2\)](#) (no. 16924/08)

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Издаването на немотивирана и неподлежаща на съдебен контрол заповед за експулсиране на постоянно пребиваващ чужденец у нас е в нарушение на правото на зачитане на семейния живот, на вътрешноправните средства за защита и в разрез със специфичните процедурни изисквания при експулсиране на чужденци.

Решение на Съда по делото [Baltaji v. Bulgaria \(no. 12919/04\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н Балтажи, молдовски гражданин, близо десет години бил със статут на постоянно пребиваващ чужденец в България, когато през 2003 г. българските власти му отнели разрешението и го експулсирали в Молдова. В резултат бизнесът на жалбоподателя се сринал, съпругата му и синът му били принудени да го придружат в Молдова, а жилището им в България останало необитаемо и впоследствие било продадено на цени, по-ниски от пазарните. Когато г-н Балтажи обжалвал чрез адвокат немотивираната заповед за експулсиране по административен ред, министърът на вътрешните работи постановил, че пребиваването му в страната представлявало заплахата за националната сигурност и обществения ред, а в тази хипотеза законодателството ни не изисквало да се посочат никакви конкретни мотиви. При съдебното обжалване пък българските съдилища намерили, че актът не подлежи на съдебен контрол.

Решението: ЕСПЧ намира нарушение на чл. 8 от Конвенцията по настоящия казус,

идентичен на този в жалбите по делата *Ал-Нашиф срещу България*, *Муса срещу България* и др. Съдът намира, че експулсирането на г-н Балтажи представлява намеса в семейния му живот (макар и не за дълго, той да е бил разделен от семейството си и е бил последван от съпругата и сина си в друга държава). Тази намеса според него не е била „предвидена в закона“, защото уредбата за експулсиране на чужденци по съображения за националната сигурност не предоставя необходимите гаранции срещу произвол от страна на държавата и не покрива изискванията на втория параграф на чл. 8 на Конвенцията. В тази уредба липсва задължение за властите да посочват фактическите основания за издаване на заповед за експулсиране по такива съображения, липсва състезателна процедура при нейното издаване и не е имало възможност за последващ съдебен контрол. Възможността за контрол по административен ред не може да се счита за предоставяща гаранции срещу произвол, тъй като се осъществява от горестоящ административен орган в йерархична зависимост с органа, издал акта, а жалбоподателят не е имал възможност да се запознае с мотивите защо е наложена мярката и не е имал възможност да се защити. Във връзка с нарушението на чл. 8 Съдът намира нарушение и на правото на ефективни вътрешноправни средства по чл. 13.. ЕСПЧ отбелязва, че след постановяване на делото *Ал-Нашиф* Върховният административен съд е променил практиката си и допуска съдебен контрол над заповедите за експулсиране, но в настоящия случай това не е било така и националните съдилища са се придържали към законодателното решение за необжалваемост на тези актове.

Като изхожда от горните съображения, Съдът намира и нарушение на чл. 1 от

Протокол 7, който предоставя процедурни гаранции при експулсирането на чужденци, пребиваващи на законно основание на територията на договаряща държава, посочвайки, че единствената проверка на заповедта на експулсиране, извършена от административния орган, е била напълно формална и без да дава никаква възможност на жалбоподателя да се запознае с причините за експулсирането му. За намерените нарушения на Конвенцията ЕСПЧ присъжда обезщетение от 10 000 евро за неимуществени вреди заедно с 2900 евро за разноски.

Практиката на Върховния административен съд, която не предоставя независим и адекватен контрол върху заключенията на властите за наличието на опасност за националната сигурност от страна на чужденци в страната, е в разрез с изискванията на чл. 8 от Конвенцията за законност и гаранции срещу произвол.

Решение на Съда по делото [M. and others v. Bulgaria \(no. 41416/08\)](#) – виж раздел 3

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Заповедта за връщане на малолетно дете, живеещо с майка си в Латвия, при баща му в Италия е в нарушение на чл. 8, тъй като е постановена без да са обсъдени интересите на детето.

Решение на Съда по делото [Šneersonė and Kampanella v. Italy \(no. 14737/09\)](#)

Фактите: Вторият жалбоподател, чиято майка (първата жалбоподателка) е латвийка, а баща му - италианец, е роден в Италия през 2002 г. Родителите му се разделили през 2003 г. и оттогава до днес той живее с майка си. През 2004 г. упражняването на родителските права било предоставено на майката от италианските съдилища. През юни 2005 г. съдът разрешил издаването на паспорт на детето,

а през февруари 2006 г. бащата бил осъден да заплаща издръжка. Явно поради липса на средства през април 2006 г. жалбоподателите заминали за Латвия.

На неустановена дата по иск на бащата италианските съдилища му предоставили упражняването на родителските права. На основание Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца Италия поискала връщане на детето от Латвия. С решение от 2007 г. латвийските съдилища отказали да върнат детето, като намерили, че това не би било в негов интерес. Съдът се позовал на психологическа експертиза, според която отделянето на момчето от майка му би могло да провокира неврологични проблеми и дори заболявания.

През април 2008 г. италианските съдилища разпоредили връщането на детето в Италия на основание Регламент на ЕС 2201/2003 („Регламентът“) относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност. През октомври 2008 г. Латвия завела дело срещу Италия пред Европейската Комисия, като поддържала, че Италия е нарушила Регламента и не е зачала решенията на латвийските съдилища по случая. Комисията постановила, че Италия не е извършила нарушение на правото на Съюза.

Пред Съда жалбоподателите, позовавайки се на чл.8, поддържат, че решенията на италианските съдилища, с които се разпорежда връщането на втория жалбоподател в Италия, не са в негов интерес и са в нарушение на международното и латвийското право. Освен това се оплакват, че делата в Италия са се водили в отсъствие на първата жалбоподателка.

Решението: ЕСПЧ отбелязва, че заповедта за връщането на детето в Италия представлява намеса в правата на жалбоподателите на семеен живот. Намесата е била в съответствие със закона (чл. 11 от Регламента и чл. 12 от Хагската Конвенция) и е преследвала легитимната цел – защита на правата и свободите на детето и баща му.

Съдът приема обаче, че мотивите на италианските съдилища доколко намесата е била необходима в едно демократично общество са доста оскъдни. Дори да се приеме, че по силата на чл. 11, ал. 4 от Регламента ролята на италианските съдилища е била ограничена до преценката дали са налице адекватни условия, осигуряващи защитата на детето след неговото завръщане в Италия от рисковете, посочени в чл. 13, б. "б" на Хагската Конвенция (заплаха от психическо или физическо увреждане или поставяне в неблагоприятна ситуация), то в решенията не са обсъдени нито един от рисковете, идентифицирани от латвийските власти. Италианските съдилища не са коментирали двете психиатрични експертизи, изготвени в Латвия, нито посочените там потенциални рискове за психическото здраве на момчето. Властите не са положили никакви усилия да установят какви са условията в дома на бащата и подходящи ли са те за отглеждане на малко дете. Поради това Съдът не е убеден, че италианските съдилища са оценили трудностите, пред които би се изправило детето при връщането си в Италия.

Не могат да се приемат за адекватни и „гарантиите“ за благосъстоянието на детето, приети от съдилищата: определеният режим на контакти между майката и детето между 15 и 30 дни през първата година и по един месец през лятото всяка следваща година очевидно е неподходящ отговор на психологическата травма, която неизбежно би причинило внезапното и необратимо отделяне на детето от майка му, а детската градина, часовете по плуване и уроците по руски език не биха могли да компенсират драстичното потапяне на детето в една чужда езикова и културна среда. Предвидената допълнителна психологическа помощ не би могла да се сравнява с подкрепата, присъща на силната, стабилна и незасегната връзка между дете и неговата майка. Освен това съдилищата не са обсъдили възможни ли са други алтернативни мерки, които да гарантират контактите между детето и баща му.

Следователно намесата в правата на жалбоподателите не е била необходима в едно демократично общество.

Относно оплакването, че първата жалбоподателката не е можела да участва лично в производството пред италианските съдилища Съдът отбелязва, че и тя, и бащата са представили подробни писмени становища пред двете съдебни инстанции и следователно не е било нарушено изискването за справедливост и равенство на процеса.

В нарушение на задълженията си по чл. 8 от Конвенцията унгарските власти не са успели да осигурят връщането на дете от Унгария във Франция, отведено от майката без съгласието на бащата, което е направило невъзможно за бащата да упражнява няколко години родителските си права, които той е имал съвместно с майката.

Решение на Съда по делото [Shaw v. Hungary \(no. 6457/09\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, г-н Shaw, ирландски гражданин, живеещ в Париж, и неговата съпруга, унгарска гражданка, се развели през 2005 г., като упражнявали съвместно родителските права върху 5-годишната си дъщеря. През 2007 г. майката завела детето в Унгария без съгласието на жалбоподателя. Г-н Shaw подал иск през март 2008 г. в унгарския съд за връщане на детето, като се позовал на Регламент (ЕО) №. 2201 от 2003 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, и на Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца. Съдът приел, че обичайното местопребиваване на детето е Франция и то не може да бъде променяно без съгласието и на двамата родители. Той наредил майката да върне детето обратно във Франция или го предаде на унгарската полиция до определен срок. През септември 2008 г. второинстанционният съд потвърдил

решението, а с решение от ноември 2008 г. то отново било потвърдено и от Върховния съд.

Междувременно били правени няколко неуспешни опита от властите решението да бъде изпълнено. През април 2009 г. съдът наредил изпълнението на решението със съдействието на полицията, но тъй като майката и дъщерята се укрили, това не могло да се случи. Властите направили опити да ги проследят, но безуспешно.

Междувременно през април 2008 г., въз основа на член 41 (2) на Регламента на ЕО, френският съд издал на г-н Shaw удостоверение относно родителските му права, установени с решението по развода. Въпреки това, когато жалбоподателят поискал изпълнение на тези права от унгарските власти, те му отказали с обяснението, че не са компетентни за това.

Решението: ЕСПЧ преценява дали, с оглед на международните задължения на държавите, произтичащи от Регламента на ЕО и на Хагската конвенция, унгарските власти са предприели адекватни усилия да осигурят правото на г-н Shaw да върне детето си и на детето да се събере с баща си. Въпреки, че Регламентът на ЕО посочва

ясно задължение на националните съдилища да постановят решение в рамките на шест седмици след подаването на искане за връщане на детето, в случая съдилищата са постановили решението си едва няколко месеца по-късно, като окончателното решение е било прието 9 месеца по-късно. Съдът отбелязва, че такива дела следва да се гледат с особена спешност. Поради това съществено забавяне ЕСПЧ приема, че унгарските власти не са спазили позитивните си задължения по чл. 8 от Конвенцията.

Освен това Съдът отбелязва, че властите не са предприели адекватни мерки за изпълнение на решението по връщане на детето преди изчезването на майката и детето – единствените предприети мерки са били покана за доброволно изпълнение и налагане на глоба с нисък размер на майката. Така, повече от три години и половина бащата не е бил в състояние да упражни правата на достъп до детето си, а унгарски власти са приели, че не са компетентни по въпроса, въпреки съществуването на окончателно съдебно решение и съдебно удостоверение, издадени в съответствие с Регламента на ЕО за това.

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Жалбите на християни, поддръжници на алтернативния Синод, с оплаквания за намеса в упражняване на тяхната свобода на религията, гарантирана от чл. 9, по чл. 1 от Протокол 1 на Конвенцията във връзка със спорове за собствеността върху църковни храмове, както и по чл. 13 за липсата на вътрешноправна защита, са обявени за недопустими или са заличени от списъка с делата.

Решения на Съда по допустимостта по делата [Sotirov and others v. Bulgaria \(no. 13999/05\)](#) и [Pantusheva and others v. Bulgaria \(nos. 40047/04\)](#)

По делото *Сотиров* и други жалбоподатели са 292-ма вярващи ортодоксални християни и техният енорийски свещеник, поддръжници на алтернативния Синод при храм край Варна. Те се оплакват във връзка със събития през 2003 г, когато няколко църковни служители окупирали храма и отказали да допуснат в него членовете на местния църковен съвет с мотиви, че те били истинските представители на Църквата, чийто истински водач е патриарх Максим. При последвалото гражданско дело с предмет връщане на владението върху храма националният съд постановил, че държавата няма компетентност да се намесва във вътрешнорелигиозни спорове, че съдилищата не са компетентни относно въпросите как църквата управлява собствените си имоти и че могат да се произнасят само по въпроси за отговорност извън тази по каноничното право. Жалбоподателите твърдят пред Съда, че като е отказала да им предостави защита,

държавата е узаконила и подкрепила произволна намеса в тяхната религиозна свобода по чл. 9 от Конвенцията. Те твърдят още, че това поведение на държавата е следствие на факта, че правителството подкрепя именно водачеството на патриарх Максим. Нарушенията спрямо религиозната им свобода според тях е довела и до намеса в правото им на собственост, тъй като били лишени от възможността да ползват храмовете си. Жалбоподателите сочат и оплаквания по чл. 13, поради липсата на възможност за защита на правата им на национално ниво.

По делото *Пантушева* и други са обединени 34 жалби на общо 115 поддръжници на алтернативния Синод, които подават подобни на горните оплаквания в лично качество, а двама от тях и от името на пловдивската епархия. Те твърдят пред Съда, че са жертви на незаконосъобразна и произволна намеса на държавата във вътрешните дела на Църквата, че са били лишени от собственост и не са имали на разположение ефективни средства за защита. Някои от жалбоподателите са подали и оплаквания по чл. 6 от Конвенцията, поради твърдяна липса на достъп до съд.

Решенията: ЕСПЧ обявява за недопустими оплакванията по първото дело, тъй като намира, че въпросните действия са такива на частни лица или на религиозни служители към Светия Синод, ръководен от патриарх Максим, а не на държавни органи или държавни служители. Съдът не приема, твърдението на жалбоподателите, че е налице и продължаващо нарушение на правото им по чл. 9, тъй като били принудени и до днес да извършват религиозните си обреди извън въпросния храм. Съдът посочва, че те не твърдят, че държавните органи им пречат да влизат в

храма, а на практика не желаят да влизат в него, тъй като службата се изпълнява от нов свещеник, избран от религиозните власти, признаващи патрирх Максим. Що се отнася до собствеността, Съдът не намира, че са налице „притежания” по смисъла на чл. 1 от Първия протокол, тъй като нито един от жалбоподателите не твърди, че защитава свой личен собственически интерес върху храма.

По второто дело Съдът решава да заличи жалбите от списъка с делата съгласно чл. 37 § 1 на Конвенцията, тъй като намира, че оплакванията са идентични с тези по делото на *Светия Синод и други срещу България*, по което ЕСПЧ вече е постановил, че през 2003- 2004 г. българските власти незаконно и непропорционално са се намесили във вътрешните дела на БПЦ и така са нарушили разпоредбата на чл. 9 на Конвенцията по отношение на всеки активен член на засегнатата религиозна общност. По това дело Съдът не е присъдил индивидулни обезщетения на жалбоподателите или други индивидуални мерки, а е препоръчал промени в Закона за вероизповеданията като генерална мярка за превенция на бъдещи подобни нарушения при спорове относно духовното ръководство. Съдът припомня, че при преценката си дали да заличи от списъка на делата едно идентично с вече решено дело той взема предвид факта дали е необходимо индивидуално изплащане на обезщетение. При това положение разглеждането на още едно идентично дело не би допринесло с нищо повече за защитата на човешките права. Съдът смята, че изпълнението на това решение е предмет на работата на Комитета на министрите на Съвета на Европа и разглеждането на настоящите жалби не е необходимо. ЕСПЧ присъжда на жалбоподателите общо 6800 евро за направените разноски.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Затвор за отказващ по религиозни причини да служи в армията в Армения е нарушение на свободата на изповеданията по чл. 9 от Конвенцията.

Решение на Голямото отделение по делото [Bayatyan v. Armenia \(no. 23459/03\)](#)

За разлика от отделението, според което чл. 9 от Конвенцията не включва право на отказ по религиозни или други убеждения да се служи в армията, Голямото отделение приема, че такова право, макар да не се съдържа изрично в чл. 9, представлява достатъчно сериозно и неоспоримо убеждение, което следва да бъде защитено от свободата на изповеданията и съвестта. В конкретния случай г-н Bayatyan е бил член на църквата на Свидетелите на Йехова, които се противопоставят на служенето в армията. Това означава, че неговият отказ да служи в армията е бил несъмнено мотивиран от убежденията му. Следователно чл. 9 е приложим към настоящия случай.

Преценявайки дали санкцията на жалбоподателя е била оправдана от гледна точка на стандартите на Конвенцията, Съдът подчертава, че осъждането на г-н Bayatyan на затвор за отказа му по религиозни съображения да служи в армията се е случило по време, когато Армения е била поела вече ангажимент да осигури алтернатива на задължителната военна служба и да амнистира всички осъдени на затвор заради отказ да служат в армията по религиозни или други съображения. Следователно осъждането на г-н Bayatyan е било в разрез с официалната политика на страната за реформи в тази област и не може да отговаря на някаква наложителна обществена нужда. Освен това само няколко месеца след осъждането на г-н Bayatyan Армения приема закон, който урежда възможност за алтернативна служба.

Заедно с това Съдът отбелязва, че почти всички 47 държави членки на Съвета на Европа, които са имали или още имат задължителна военна служба, предвиждат възможност за алтернативна служба, следователно държава, която не е направила това, трябва да даде сериозно и убедително оправдание за намесата си в свободата на съвестта и религията на

отделните граждани. Съдът не намира Армения да е представила такова оправдание. И тъй като държавата не е осигурила никаква алтернатива на наказателната санкция, наложена на г-н Вауатуан за това, че е отказал по убеждения да служи в армията, Съдът намира, че това положение противоречи на изискванията за плурализъм и толерантност, неизменни за едно демократично общество.

Недопустимо е оплакването срещу забраната за строене на минарета в Швейцария.

Решение на Съда по делата [Ouardiri v. Switzerland \(no. 65840/09\)](#) и [Ligue des Musulmans de Suisse and Others v. Switzerland \(no. 66274/09\)](#)

Делото касае конституционната забрана за строеж на минарета, приета с гласуване на референдум през ноември 2009 г. в Швейцария с 57.5% от гласовете на населението. ЕСПЧ приема, че жалбоподателите, няколко асоциации и фондации, защитаващи правата на мюсюлманската общност, нямат качеството на "жертви" по Конвенцията, тъй като техните оплаквания се заключават в това, че конституционната разпоредба нарушава техните религиозни вярвания, без обаче да посочват някакъв практически ефект от нея върху тях, нито твърдят, че възнамеряват да строят минарета в близко бъдеще и така разпоредбата да бъде приложима към тях. Самата хипотетична възможност, че това може да се случи в някакво по-далечно бъдеще, не е достатъчна за Съда.

Уволнението на жалбоподателката заради жалба до прокуратурата, в която тя сигнализираща за нередности в работата на старчески дом, е непропорционално.

Решение на Съда по делото [Heinisch v. Germany \(no. 28274/08\)](#)

Фактите: Жалбоподателката г-жа Heinisch работила като медицинска сестра в старчески дом, държан от компания, която била мажоритарна собственост на

провинция Берлин. Между 2003 и 2004 г. тя и колегите ѝ редовно индикирали на управителния орган за проблеми с недостига на персонала и неправилно документиране на предоставяните услуги, които проблеми били потвърдени след проверка на медицински органи. Правният съветник на жалбоподателката уведомил компанията за проблемите, а след като оттам отхвърлили обвиненията, той подал жалба до прокуратурата, в която твърдял, че компанията умишлено не предоставя нужното ниво на услугите, които рекламира, систематично се опитва да прикрива проблемите и кара персонала да фалшифицира доклади за услугите. Било започнато разследване, което прокурорът по-късно прекратил.

Г-жа Heinisch била освободена през януари 2005 г. заради повтарящи се отсъствия от работа поради болест, считано от 31 март. Синдикалисти и нейни приятели впоследствие разпространили брошура, в която се осъждало уволнението ѝ като "политически дисциплинарна мярка, предприета с цел да запуши устата на служителите", като се споменавала и нейната жалба до прокуратурата. Компанията, които не знаела дотогава за жалбата на г-жа Heinisch, я уволнила впоследствие без предизвестие, като подозирала, че тя е иницирала разпространението на брошурата. Националните съдилища отхвърлили иска на г-жа Heinisch по отношение на уволнението ѝ, приемайки, че нейната жалба дала "убедителна причина" на работодателя за прекратяване на трудовото ѝ правоотношение без предизвестие.

Решението: ЕСПЧ приема, че подаването на сигнали за нарушения до прокуратурата от г-жа Heinisch е в рамките на обхвата на член 10 и че в резултат на уволнението ѝ и свързаните с това решения на националните съдилища властите са се намесили в нейната свобода на изразяване. Това вмешателството е било предвидено в закон и преследва законна цел - защита на доброто име и правата на другите, а именно бизнес репутацията и интересите на работодателя. Що се отнася до пропорционалността на намесата, Съдът приема, че в случая се прилагат

принципите, установени в делото *Giija срещу Молдова*, касаещо служители в публичния сектор, които принципи са валидни и за частноправните трудови правоотношения. Тези принципи изискват да се прави баланс между, от една страна, правото на работника и служителя да сигнализира за незаконно поведение или закононарушение от страна на работодателя, и правото на работодателя да защити своята репутация и търговски интереси, от друга.

Няколко са критериите за тази преценка: 1) дали е имало обществен интерес от разкриването на информацията – в случая Съдът приема, че разкритата информация е била безспорно от такъв интерес с оглед уязвимостта на пациентите в напреднала възраст, както и необходимостта да се предотвратят злоупотреби; 2) дали са били използвани алтернативни канали за разкриване на информацията – преди да подаде жалбата, г-жа Heinisch е била уведомила ръководството на компанията за проблемите, за които след това е сигнализираща прокуратурата; 3) дали разкритата информация е автентична - твърденията на жалбоподателката са били потвърдени и при проверка от медицински органи, както и няма данни тя да е знаела да разкрива неточна информация; 4) да е действала добросъвестно – нейните твърдения са били основани на някакви конкретни факти и не са били просто лична атака срещу работодателя; 5) вредата, причинена на работодателя – Съдът приема, че макар и въпросните твърдения да са били в ущърб на компанията, по-важен е в случая общественият интерес да се разкрие информация за пропуски в предоставянето на институционална грижа на възрастни хора от държавно дружество, отколкото интересът за защита на бизнес репутацията на фирмата; 6) строгостта на санкцията - г-жа Heinisch е била наказана с възможно най-тежкото наказание по трудовото право, което е рефлектирало върху нейната кариера, но и има възпиращ ефект върху други работници и служители в тази сфера да докладват за нередности.

Съдът заключава, че уволнението на жалбоподателката е било непропорционално и властите не са успели

да постигнат справедлив баланс между необходимостта от защита на репутацията на работодателя и защитата на свободата на словото на жалбоподателката.

Словашки вестник е бил неправилно санкциониран заради материал за политик и зам.-шеф на полицията относно пиянска случка в ресторант; съдилищата не са изследвали важни въпроси като значимостта на обществения интерес от материала и не са направили баланс между този интерес и личния интерес на засегнатите лица, нито са изследвали дали материалът е бил написан в съответствие с журналистическата етика.

Решение на Съда по делото [Ringier Axel Springer Slovakia, a.s. v. Slovakia \(no. 41262/05\)](#)

Фактите: Жалбоподател е словашка медийна компания. През 1999 г. репортер, работещ за компанията, получил анонимно обаждане, че виден политик, член на парламента и председател на политическа партия, уринира от терасата на обществен ресторант в компанията на тогавашния заместник-шеф на словашката полиция. Репортерът отишъл на място, наблюдавал двамата мъже от съседна маса и стигнал до заключението, че са пияни. След като те напуснали ресторанта, репортерът разпитал сервитьорката и няколко клиента за случилото се, направил снимки на въпросната тераса и след това подготвил материал за случката. Той се срещнал и със зам.-шефа на полицията, който отричал участие в случката.

Материалът, който излязъл в популярен национален вестник, обрисувал политикът като изключително пиян, а зам.-шефът на полицията бил се изпуснал в панталоните си, докато стоял на стола си в ресторанта, както и че бил обещава да организира гражданско неподчинение, в случай че политикът му осигури подкрепа. Компанията била осъдена от зам.-шефа на полицията да публикува извинение и да му плати обезщетение от 12,250 евро.

Съдилищата намерили, че компанията не е успяла да установи истинността на публикуваните твърдения, както и че въпреки наличието на обществен интерес от материала, правото на защита на репутацията на полица е било с по-висока стойност.

Решението: ЕСПЧ припомня, че следва да се прави разлика между публикации, съдържащи фактически изявления и такива, изразяващи оценъчно твърдение, като докато истинността на първите може да се доказва, то за вторите това не е възможно. Съдът отбелязва, че националните съдилища са приели, че компанията не е успяла да докаже истинността на публикуваната информация, но макар да са се позовали и на въпроса за журналистическата добросъвестност и наличието на обществен интерес от материала, на практика не са анализирали или направили заключения в това отношение. Така, те не са изследвали дали репортерът е действал в съответствие с журналистическите си задължения и отговорности и дали материалът е написан добросъвестно и в съответствие с журналистическата етика. Съдилищата също така не са преценили значимостта на обществения интерес от материала, нито са извършили баланс между този интерес и личните интереси на засегнатите лица. Поради това ЕСПЧ заключава, че като не са изследвали тези въпроси, словашките съдилища не са успели да гарантират правна защита на компанията в съответствие със стандартите по чл. 10 от Конвенцията.

Осъждането на журналист за това, че е публикувал дословно интервю с политик, въпреки несъгласието на последния, не е необходимо в едно демократично общество и е непропорционално на преследваната цел.

Решение на Съда по делото [Wizerkaniuk v. Poland \(no. 18990/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е главен редактор и съсобственик на вестник. През февруари 2003 г. двама журналисти,

работещи за вестника, интервюирали депутат, който, след като видял текста, заявил, че не желае публикуването на интервюто. Въпреки това вестникът публикувал дословно част от интервюто с уточнението, че депутатът е против публикацията. По жалба на депутата срещу жалбоподателя било образувано наказателно производство по обвинение, че е публикувал интервю без съгласието на интервюирания – престъпление по смисъла на приложимия полски Закон за пресата. Жалбоподателят бил осъден и му било наложено наказание глоба.

Жалбоподателят се обърнал към Конституционния съд с искане за прогласяване противоконституционността на Закона за пресата. Становището му било поддържано и от Главния прокурор, от Председателя на парламента и от Омбудсмана. Конституционният съд постановил обаче, че гражданскоправните санкции не могат да предоставят ефективна обезвреда за накърняване на лични права, както и че журналистите могат да публикуват интервюта в резюме и тогава не е необходимо да получат съгласието на интервюирания и че законовото изискване за съгласие за публикуване е гаранция за читателите, че изявленията в интервюто са автентични.

Решението: Макар за Съда да е трудно да приеме, че легитимната цел на оспорваната намеса е защита честта на депутата, тъй като осъждането не е било заради съдържанието на оспорваната статия, а за липсата на неговото съгласие за публикуването ѝ, той въпреки това е готов да предположи, че намесата има легитимна цел. В предишни дела Съдът е преценявал дали намесата в свободата на изразяване е била „необходима в едно демократично общество“ с оглед на същността и съдържанието на изнесените факти или изказаните оценъчни съждения, за които в крайна сметка на жалбоподателите е била наложена гражданскоправна или наказателноправна санкция. Основната разлика с настоящото дело е, че тук националните съдилища са осъдили жалбоподателя по причини, които по никакъв начин не са били свързани със съдържанието на оспорваната статия.

На първо място Съдът отбелязва, че макар законът да е предвиждал при по-маловажни случаи възможност за наказателно преследване по частен ред, обвинението срещу жалбоподателя е било повдигнато от прокурора. На второ място, в производството не е доказано, че съдържанието или формулировката на казаното от депутатата е било изопачено по какъвто и да било начин. Въпреки това самият факт на публикацията автоматично води до налагане на наказателна санкция, когато липсва изискването от Закона за пресата съгласие за публикуване. Така националните съдилища не са били длъжни да коментират важни относими факти като този, че интервюираният е политик с политическа отговорност пред обществото. Те по никакъв начин не са отбелязали съдържанието на публикуваните изявления и доколко те отговарят на казаното по време на интервюто. Така приложената норма дава карт бланш на интервюирания да попречи на журналист да публикува интервю, което намира за неудобно или неласкателно, без значение колко вярно и точно е отразено то. Така и журналистите биха избягвали поставянето на неудобни въпроси от страх, че могат да получат отказ за публикуване на цялото интервю. По този начин разпоредбите биха имали възпиращ ефект върху журналистиката, засягайки процеса на взимане на решения за провеждане на интервю. Нещо повече, тези норми датират от времето на комунизма, когато всички медии в Полша са били цензурирани и следователно, така както са приложени в случая на жалбоподателя, не биха могли да отговарят на принципите на едно демократично общество.

На последно място, парадоксално е, че колкото по-вярно журналистите отразяват интервюта, толкова по-голям е риска да бъдат подложени на наказателно преследване за това, че не са получили съгласие за публикация. Във всички случаи, самият факт, че жалбоподателят е можел да перифразира думите на интервюирания – но е избрал да ги публикува дословно и е бил наказан за това – прави наложеното наказание непропорционално. Осъждането и наказването на жалбоподателя, без да се отчита точността и съдържанието на публикувания текст и въпреки несъмненото

му старание да е точен, е било следователно непропорционално.

Има разлика в накърняването на доброто име на едно физическо лице, което би могло да се отрази на достойнството му, и засягането на търговската репутация на едно търговско дружество, която няма морални измерения.

Решение на Съда по делото [Uj v. Hungary](#) (no. 23954/10)

Фактите: Жалбоподателят е журналист, който бил осъден и му било наложено наказание обществено порицание за това, че в своя статия критикувал качеството на широко известна марка вино, произвеждана от фирма, собственост на държавата. В статията се казвало следното: „хиляди унгарци пият [това] лайно с гордост“. Националните съдилища приели, че макар жалбоподателят да има право да изразява мнението си за виното, използването на такова сравнение било прекомерно обидно и накърнявало правото на винопроизводителя на добра репутация.

Решението: Основният въпрос пред Съда е бил дали намесата в правото на жалбоподателя на свобода на изразяването е била необходима в едно демократично общество. Съдът приема, че безспорно фирмата производител има право да се защити от клеветнически изявления и че съществува общ интерес от защитата на търговския успех и жизнеспособността на търговските предприятия, не само в името на собствениците и работещите в тях, но и заради общото икономическо благосъстояние. Съществува обаче разлика между накърняването на репутацията на едно физическо лице, което засяга социалния му статус и достойнството му, и търговската репутация на едно търговско предприятие, което няма морални измерения. Макар изразите, използвани от жалбоподателя, да са били обидни, статията е изразявала оценъчно съждение или мнение, чиято основна цел е била да направи обществено достойние проблемите на едно държавно търговско дружество, отколкото да очерни качеството на

продукцията на компанията. В статията си жалбоподателят поставя въпроси за правителствената политика относно защитата на националните стойности и за ролята на частните предприятия и чуждестранните инвестиции, като така засяга въпроси от обществен интерес. Това са въпроси, по които пресата е длъжна да разпространява информация и идеи, дори те

да са преувеличени или провокативни. Тъй като националните съдилища не са отчели тези съображения, не може да се приеме, че ответното правителство е доказало, че намесата е била пропорционална. Следователно е имало нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

7. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Невключването в пенсионната система на страната на лишен от свобода, който е полагал дълги години труд в затвора, не представлява дискриминация.

Решение на Голямото отделение по делото [Stummer v. Austria \(no. 37452/02\)](#)

Фактите: Жалбоподателят се оплаква, че докато е бил в затвора, е полагал труд, но е останал извън пенсионната система, поради което по-късно му е отказано право на пенсия, тъй като нямал изисквания от закона минимум прослужено време. Жалбоподателят обжалвал решението на пенсионните власти, но националният съд отхвърлил иска му с аргумента, че не е работа на съда, а на законодателя да променя схемите на пенсионното осигуряване по отношение на лишените от свобода. От излизането си от затвора досега г-н Stummer получава 720 евро месечно помощи по австрийския закон за осигуряване срещу безработица. Жалбоподателят твърди пред ЕСПЧ, че това положение нарушава забраната за дискриминация по чл. 14 във връзка с правото му на собственост по чл. 1 от Протокол № 1.

Решението: ЕСПЧ приема, че г-н Stummer е бил третиран различно от австрийската система в сравнение с обикновените работници, но приема това третиране за оправдано и пропорционално на преследваните цели. ЕСПЧ не приема за решаващ аргумента на правителството, че работата, полагана в затвора, е преди всичко с цел рехабилитация и ресоциализация; за него обаче са релевантни аргументите, че работещите затворници нямат обикновено средства да допринасят и заплащат вноски към

осигурителната система. Австрийската държава отбелязва в това отношение, че ако периоди, в които затворниците не са правили никакви вноски, бъдат зачетени после като осигурителен стаж, това би подронило стабилността на социалната система.

На следващо място Съдът отбелязва, че решението на националните власти дали да включат или не към пенсионната система и затворниците е въпрос на икономическа и социална политика, където държавите членки имат широка свобода на преценка, тъй като най-добре знаят кое е в интерес на техните общества. Освен това не съществува европейски консенсус по въпросите на социалното осигуряване на затворниците – докато голяма част от държавите членки им гарантират под една или друга форма някакво социално осигуряване, само малка част от държавите ги включват към пенсионната система. Австрия от своя страна следва европейските тенденции към това полагащите труд затворници да бъдат включвани все по-широко в системата на социалното осигуряване, като предвижда осигуряване за всички затворници на здравни грижи и включването на работещите затворници в системата на осигуряване срещу безработица. По този начин и г-н Stummer не е останал без социална защита, тъй като получава помощ от 720 евро, която, макар да не представлява пенсия, почти достига размера на минималната пенсия в страната, която е 780 евро. Поради това Съдът намира, че няма нарушение на забраната за дискриминация по чл. 14 от факта, че Австрия не е включила жалбоподателя в пенсионната си система.

• ДЕЛА НА СЕС

Правото на ЕС допуска задължително пенсиониране на длъжностни лица на

пожизнена служба, ако тези норми имат за цел: установяване на балансирана възрастова структура, благоприятстване наемаването на работа на младите, оптимизиране управлението на персонала и предотвратяване на евентуални съдебни спорове относно способността на заетото лице да упражнява своята дейност над определена възраст, но доколкото законът позволява постигането на тази цел с подходящи и необходими средства.

Решение на СЕС по съединени дела [C 159/10](#) и [C 160/10](#)

Фактите: Г н Fuchs и г н Köhler, са родени през 1944 г. Те са били областни прокурори до 65-годишна възраст, която навършили през 2009 г. Съгласно националното законодателство това е възрастта, на която следва прокурорите да се пенсионират. Искането им да продължат да упражняват своите функции в течение още на една допълнителна година, каквато законодателна възможност съществувала, били отхвърлени от министъра на правосъдието с довода, че интересът на работата не изисква запазването им на служба. Г н Fuchs и г н Köhler не могли повече да упражняват функциите си на областни прокурори и получили пенсия. Юрисдикцията, пред която обжалвали по административен ред решението на министъра на правосъдието, се усъмнила в съвместимостта на възрастовата граница, определена за упражняването на функциите на прокурор, с член 6 от Директива 2000/78. Според юрисдикцията задължителното пенсиониране на 65-годишна възраст представлява дискриминация по признак възраст, която противоречи на разпоредбите на Директива 2000/78.

Решението: СЕС приема, че прекратяването на трудовия договор на длъжностните лица, по-специално на прокурорите, когато те навършат възраст, позволяваща им да се ползват от пенсия в пълен размер, а именно 65-годишна възраст, представлява разлика в

третирането, основана на възраст, по смисъла на член 6, параграф 1, буква а) от Директива 2000/78. Съгласно член 6, параграф 1 от Директива 2000/78 разлика в третирането, основана на възрастта, не представлява дискриминация, ако в контекста на националното право тя е обективно и обосновано оправдана от законосъобразни цели, свързани с политиката по заетостта, трудовия пазар и професионалното обучение, и ако средствата за постигане на тази цел са подходящи и необходими.

Целите, които могат да се приемат за „законосъобразни“ по смисъла на член 6, параграф 1 от Директива 2000/78, са такива, разкриващи обществен интерес, които се различават от чисто индивидуалните мотиви, присъщи на положението на работодателя, като намаляване на разходите или подобряване на конкурентоспособността. Може обаче при преследването на посочените законосъобразни цели национална норма да признае определена степен на свобода на действие на работодателите.

Правото на ЕС допуска национални норми, които предвиждат задължителното пенсиониране на длъжностните лица на пожизнена служба, ако тези норми имат за цел: установяване на балансирана възрастова структура; благоприятстване наемаването на работа на младите; оптимизиране управлението на персонала и предотвратяване на евентуални съдебни спорове относно способността на заетото лице да упражнява своята дейност над определена възраст, но доколкото законът позволява постигане на тази цел с подходящи и необходими средства. В рамките на приемането на мерки в областта на пенсионирането, правото на Съюза не възпрепятства държавите членки да вземат предвид бюджетни съображения, паралелно с политически, социални или демографски такива, стига да зачитат принципа на забрана на дискриминацията, основана на възраст.

Съгласно Директива 2000/78 преценката на фактите, от които може да се заключи, че е налице дискриминация, е от компетенциите на националните съдебни или други

компетентни органи, в съответствие с разпоредбите на националното законодателство или практика. Тези разпоредби биха могли да предвиждат по-специално непряката дискриминация да се установява с всички средства, включително и въз основа на статистически данни. От компетентност на националния съд е да прецени според нормите на националното право доказателствената стойност на представените пред него данни.

Държавите членки следва да предприемат мерки в областта на тежестта на доказване при дискриминационни дела, така че когато лице докаже факти, които позволяват да се допусне съществуването на дискриминация, ответникът да бъде задължен да докаже, че принципът на равно третиране не е нарушен. Това изискване обаче не въвежда право на кандидата за професионално обучение на достъп до притежавана от организаторите на съответното обучение информация за квалификациите на другите кандидати, за да може да докаже „факти, които позволяват да се допусне съществуването на пряка или непряка дискриминация“.

Решение на СЕС по дело [C-104/10](#)

Фактите: Г-н Kelly е квалифициран преподавател, пребиваващ в Дъблин. Той подал молба за обучение за академичната 2002-2004 г. във висше учебно заведение в магистърска програма по социални науки. На 15 март 2002 г. бил уведомен, че неговата молба не е уважена. През април 2002 г. г-н Kelly подал жалба за дискриминация, основана на пола пред съответния национален орган, твърдейки, че е по-квалифициран от най-ниско квалифицираната кандидатка, приета да следва горепосоченото обучение. На 2.11.2006 г. националният орган постановил решение, като приел, че жалбоподателят не е успял да установи факти, които позволяват да се допусне съществуването на дискриминация. Г-н Kelly обжалвал това

решение пред окръжния съд и поискал университетът да предостави копия на запазените формуляри за записване, на документите, които са приложени или включени в посочените формуляри, както и на „документите, съдържащи бала“ на кандидатите, чиито формуляри за записване са запазени. Окръжният съд отхвърлил това искане. Г-н Kelly обжалвал това определение пред Върховния съд, който отпразил преюдициално запитване.

Решението: Член 4, параграф 1 от тогава действащата Директива 97/80 ЕО на Съвета от 15 декември 1997 г. относно тежестта на доказване в случаите на дискриминация, основана на пола² предвижда, че държавите членки вземат необходимите мерки, така че когато едно лице докаже пред съда или друг компетентен орган факти, които позволяват да се допусне съществуването на пряка или непряка дискриминация, то ответникът следва да докаже, че не е имало нарушение на принципа на равно третиране. Тази разпоредба обаче не предвижда право на кандидат за професионално обучение, който счита, че му е отказан достъп до такова поради неспазването на принципа на равно третиране, да получи достъп до притежавана от организаторите на това обучение информация за квалификациите на другите кандидати за същото обучение, за да може да докаже „факти, които позволяват да се допусне съществуването на пряка или непряка дискриминация“. Националните съдебни или други компетентни органи следва да преценят съгласно националното право и/или националните практики фактите, които позволяват да се допусне съществуването на пряка или непряка дискриминация.

Не може да се изключи обаче, че пълен отказ на информация от страна на ответника при установяването на такива факти може да застраши постигането на преследваната с посочената директива цел и така да лиши по-специално член 4, параграф 1 от същата от ползното му действие. Националният съд следва да

² Сега чл. 19, т. 1 от Директива 2006/54/ЕО за прилагането на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите.

провери дали такъв е случаят по делото в главното производство и трябва да вземе предвид правилата за поверителност, произтичащи от актове на правото на Съюза в областта на личните данни, като Директива 95/46/ЕО за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни и Директива 2002/58/ЕО

относно обработката на лични данни и защита на правото на неприкосновеност на личния живот в сектора на електронните комуникации, изменена с Директива 2009/136/ЕО. Защитата на личните данни е предвидена и в член 8 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

8. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Няма нарушение на правото на собственост, когато жалбоподател е потърсил неуспешно гражданскоправната си претенция за обезщетение към общината по неприложимия в случая ред по ЗОДОВ.

[Решение на Съда по дело Holevich v. Bulgaria \(no. 25805/05\)](#)

Фактите: През 1990 г. жалбоподателите – г-н и г-жа Холевич, купили общински апартамент, а по-късно общината го дала под наем на друго семейство. Жалбоподателите завели ревандикационен иск, който бил отхвърлен от съда с окончателно решение през 1995 г., като договорът за покупко-продажба на процесния апартамент бил обявен за нищожен като подписан не от кмета, а от секретаря на общината. През 1995 г. те подали иск срещу общината по реда на ЗОДОВ, но и той бил отхвърлен през 2005 г., тъй като съдилищата намерили, че в случая не става въпрос за упражняване на държавна власт, а за гражданскоправни последици от договор и е приложим общият ред по ЗЗД.

Решението: ЕСПЧ намира, че оплакването на семейство Холевич, че неоснователно са били лишени от притежанията си и не са били обезщетени за това, е недопустимо. По отношение на оплакването на жалбоподателите относно това, че грешки в поведението на властите през 1990 г. са довели до обявяване на сключения договор за покупко-продажба на апартамента за нищожен Съдът подчертава, че България става страна по Конвенцията две години по-късно и поради това обявява тази част от жалбата за недопустима *ratione temporis*,

тъй като няма компетенция да се произнася за събития преди 1992 г. Колкото до оплакването на жалбоподателите, че националните съдилища са направили произволна преценка на валидността на договора им за покупко-продажба в производството през 1992-1995 г. и че техните решения са в противоречие с принципа на правната сигурност, Съдът отхвърля и това оплакване, като подчертава, че този въпрос е бил решен още 1995 г., а жалбата е подадена през 2005 г., т.е. десет години след постановяване на окончателното съдебно решение, с което се обявява договорът за нищожен.

Накрая, относно оплакването, че г-н и г-жа Холевич са били лишени от собственост, понеже съдилищата в последващото производство от 1995-2005 г. им отказали търсеното обезщетение по ЗОДОВ – пазарната цена на закупения от държавата имот и обезщетение за морални вреди заради грешките на властите, извършени при продажбата на имота, ЕСПЧ намира това оплакване за несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбата на чл. 1 от Протокол 1 на Конвенцията. Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са имали „притежание” и „легитимно очакване” по смисъла на Конвенцията да получат търсеното обезщетение. Той подчертава, че не е налице „легитимно очакване”, когато лицето няма ясно установен и изпълняем иск, като легитимното очакване за такъв иск трябва да не е просто надежда да се получи нещо, а трябва да е базирано на правна норма или акт, например на съдебно решение. По българското право жалбоподателите като купувачи на имот са имали право да получат обратно платената цена по обявения за нищожен договор по правилата на гражданското право, както и обезщетение за подобрения в имота. Вместо това те са търсили отговорност на общината по реда на ЗОДОВ, който според вътрешното право и практика не е приложим в случаи на гражданскоправни

последници от нищожен договор, поради което не е било въобще изненадващо, че такъв иск е бил отхвърлен от съдилищата. Затова жалбоподателите не са доказали, че са имали право на иск по местното право на търсеното от тях обезщетение в резултат на действията на властите при сключването на договора от 1990 г.

Съдът обаче намира, че производството по ЗОДОВ, продължило около десет години, представлява нарушение на изискването за разумен срок по чл. 6 от Конвенцията, а във връзка с него е налице и нарушение на чл. 13, поради липсата на ефективно вътрешноправно средство при забавяне на делата. За намерените нарушения Съдът им присъжда 3200 евро за неимуществени вреди и 900 евро за разноски.

Продължителното неизпълнение на решение за реституция и липсата на законови механизми за осъществяване на принудително изпълнение срещу държавата при отказ да изпълни съдебно решение за реституция са в противоречие с Конвенцията.

[Решение на Съда по дело *Stoycheva v. Bulgaria* \(no. 43590/04\)](#)

Фактите: През 1997 г. в полза на жалбоподателката - г-жа Стойчева, е приключило реституционно дело по Закона за възстановяване на собствеността върху някои отчуждени имоти по ЗТСУ, ЗПИНМ, ЗБНМ, ЗДИ и ЗС и процесът по възстановяване на собствеността ѝ, поради различни административни неуредици от страна на държавните органи по вписването на имота на жалбоподателката в имотния регистър, се бави вече над 13 години.

Решението: ЕСПЧ намира, че за неизпълнението на съдебното решение са отговорни националните власти и това представлява неоправдана намеса в правото на жалбоподателката на мирно ползване на притежанията. Съдът напомня, че подобни нарушения вече е намирал по други

български дела, свързани с големи забавяния по връщането на имотите на жалбоподатели. Въпреки предприетите някакви усилия на властите по настоящото дело, имотът на жалбоподателката е останал невписан в регистъра през доста продължителен период от време и все още не е ясно дали такава вписване се е случило. Освен това тя все още не е получила владението на имота от властите. Съдът отбелязва, че именно върху властите тежи задължението да направят всички необходими усилия, за да изпълнят своевременно едно влязло в сила съдебно решение, което те не са направили. Поради това той заключава, че такава намеса в правото на собственост на жалбоподателката не е била оправдана и е налице нарушение на чл. 1 от Протокол 1 на Конвенцията.

Съдът намира нарушение и на чл. 13, поради невъзможността и липсата на законови механизми за осъществяване на принудително изпълнение срещу държавата при отказ да изпълни съдебно решение за реституция. В конкретните обстоятелства иск по ЗОДОВ също не би представлявал средство за защита, тъй като той може осигури само компенсация, но не може да принуди властите да изпълнят окончателно съдебно решение. Освен това правителството не е представило никаква практика по ЗОДОВ за присъждане на обезщетения при забавена реституция по конкретния реституционен закон, а Съдът вече е намирал по други български дела, че иск по ЗОДОВ не е ефективно средство при забавяне на реституция на земеделска земя. Г-жа Стойчева е използвала процедурата по тогавашния ЗТСУ във връзка с поправяне на непълноти и грешки в кадастралния план, но тези нейни усилия са останали без ефект. ЕСПЧ заключава, че в българското законодателство липсва специфична процедура за изпълнение на решенията по реституция. За нарушенията България е осъдена на 2000 евро обезщетение за имуществени вреди, 2200 евро за неимуществени, както и 1500 евро за разноски.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 4
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Полина Русинова. За изготвянето допринесоха адв. София
Разбойникова, адв. Диляна Гитева и Милена Ванкова. Е-mail за връзка:
hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“
– София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на
този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и
позиции на Институт "Отворено общество" – София.

